

การพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร

The Development of Household Accounting According to
the Sufficiency Economy Philosophy of the People in Senanikhom Community
Chatuchak District Bangkok

อนุสรณ์ ไชยสาเล่

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Anutsara Chaisalee

Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: nutsara.c@chandra.ac.th

(Received: October 15, 2024; Revised: November 15, 2024; Accepted: November 27, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนและพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การอบรมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกในครอบครัวผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 50 ครัวเรือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือ ไม่สามารถจดจำและจดบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ ขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้อง ขาดการแนะนำในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน มีความเบื่อหน่ายในการจดบันทึกบัญชี ปรับเปลี่ยนสมุดบัญชีแบบเดิมให้สอดคล้องกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น และต้องการเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดทำบัญชีครัวเรือน และ 2) ผลการพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนฝึกอบรม และการฝึกปฏิบัติการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านสมุดบัญชีและแอปพลิเคชันการบันทึกบัญชีตามความต้องการของชุมชนและผู้วิจัยร่วมกันพัฒนาและคัดเลือก พบว่า แบบฟอร์มบัญชีมีการจัดประเภทหรือกลุ่มรายรับ-รายจ่ายที่ชัดเจนเข้าใจง่าย สามารถจดบันทึกบัญชีและวิเคราะห์สรุปรายจ่ายได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และกลุ่มตัวอย่างที่ฝึกปฏิบัติผ่านแอปพลิเคชันการบันทึกบัญชี มีการบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเป็นสิ่งใหม่ที่สามารถดำเนินการได้ผ่านอุปกรณ์ที่ตนเองพกติดตัวตลอดเวลา และสะดวกต่อการบันทึกบัญชีประจำวัน

คำสำคัญ: ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การจัดทำบัญชีครัวเรือน, การพัฒนา

Abstract

The research aims to explore the situation of household accounting and develop household accounting according to Senanikom Community Sufficiency Economy Philosophy, Chatuchak District, Bangkok. Using the qualitative research process (Qualitative Method) with participatory action research methods. Participatory Action Research (PAR) is conducted by collecting data from questionnaire, interviews and workshops. The sample group was 50 family members who had experience in household accounting. The statistics used in qualitative data analysis are content analysis and quantitative data analysis are frequency and percentage.

The results of the research found that 1) the problem with household accounting is the inability to recognize and record household accounts that occur on a daily basis. Lack of knowledge and understanding of correct household accounting, lack of guidance in household accounting. There is a growing boredom in accounting records, changing the old account book to be more consistent with usage, and the need for technology to assist in household accounting and 2) the development of household accounting by building knowledge and understanding about household accounting. The Sufficiency Economy Philosophy found that the sample group had more knowledge about household accounting after training than before training, and practice of household accounting through accounting books and accounting applications according to the needs of the community and researchers jointly developed and selected. It was found that the accounting forms were categorized or expenditure groups that were easy to understand. The knowledge can be applied to everyday life, and the sample group trained through the accounting application is regularly recorded because it is new to be able to operate through a device that is always carried with you and convenient to save daily accounts.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Household Accounting, Development

บทนำ

จากกระแสการพัฒนาประเทศที่มุ่งความทันสมัยโดยการเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ซึ่งเป็นเป้าหมายไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาความวุ่นวายในสังคม พฤติกรรมของคนมุ่งเน้นวัตถุนิยมมากขึ้น ส่งผลให้วิถีชีวิตค่านิยมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาค่อย ๆ เลือนหายไป ประกอบกับประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงมาตั้งแต่ พ.ศ. 2540 และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประชาชนทุกคนล้วนตระหนักดีว่าวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในอาชีพ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ครอบครัว สุขภาพกาย และจิตใจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในทุกภาคส่วน และในวิกฤติเศรษฐกิจเช่นนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง รู้จักความพอมีพอกิน ด้วยการทำบัญชีครัวเรือนซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางสู่ความพอเพียง มาเป็นแนวทางการบริหารตลอดแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งหนึ่งในนโยบายการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ประชาชนรับทราบรายรับรายจ่ายของตนเองและครัวเรือน ทำให้รู้จักการควบคุมค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ซึ่งการจัดทำ

“บัญชีครัวเรือน” มีการณรงค้มาได้ระยะหนึ่งแล้วด้วยสโลแกน “จดแล้วไม่จน” โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) เป็นแกนนำในการแจกสมุดบัญชีครัวเรือนไปแล้วกว่าห้าล้านเล่ม ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง (นลินทิพย์ ภักศศรีกุลการ, 2564)

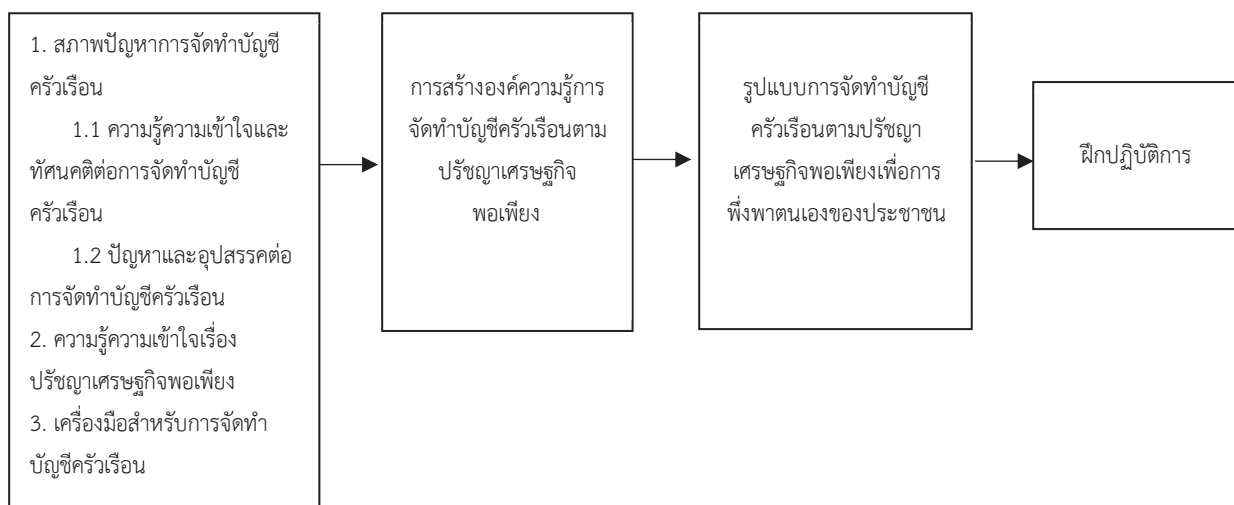
การทำบัญชีครัวเรือนถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางสู่ความพอเพียงผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบมีสติในการดำรงชีวิตซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องมีการจดบันทึกข้อมูลที่ถูกต้อง และนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความพอดี ซึ่งมีหลายหน่วยงานให้การสนับสนุน เข้าไปสนับสนุนและส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน หลายชุมชนได้มีการสานต่อการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง หลายชุมชนก็ขาดการสานต่อในการทำบัญชีครัวเรือนจากหลากหลายสาเหตุ และจากการลงพื้นที่ของนักวิจัยเพื่อดำเนินโครงการบริการวิชาการ กิจกรรมการเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในเรื่องการจัดการ เทคโนโลยี สุนทรียะ สุขภาวะที่ดีอย่างยั่งยืนประจำปีงบประมาณ 2562 และ 2563 ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการวิเคราะห์ชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมการประเมินศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม ณ ชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งที่มีการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต มีสถานที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ทางด้านการออม การบัญชีครัวเรือน การใช้เทคโนโลยี จากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า จากการดำเนินงานดังกล่าวได้มีการสะท้อนข้อมูลที่มีความน่าสนใจในหลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นความต้องการของ คนในชุมชน คือ การสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ และการแก้ปัญหาหนี้สินของคนในชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ชุมชนตระหนักและต้องการแก้ไขเร่งด่วน ทั้งนี้ยังพบว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนมีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนแต่ไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากความยุ่งยากซับซ้อนการบันทึกบัญชี เครื่องมือและรูปแบบในการจดบันทึกบัญชีไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้ขาดความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย และนำไปสู่ปัญหาหนี้สินของครัวเรือน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ปัญหาเรื่องหนี้สินของคนในชุมชนได้มีแนวทางในการแก้ไขให้เกิดผลสำเร็จ และยั่งยืนได้นั้น คือ การพัฒนาคนในชุมชนด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักวิถีพอเพียง การจัดทำบัญชีครัวเรือนความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือหรือรูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่สามารถนำมาเป็นแบบแผนในการดำรงชีพและบริหารการเงินตนเองและครอบครัวของคนในชุมชน จึงเป็นสาเหตุและแรงจูงใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยสภาพการจัดทำบัญชีครัวเรือนและพัฒนการจัดทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ซึ่งรูปแบบแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนการจัดทำบัญชีครัวเรือนของชุมชน และนำเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัยให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับความมั่นคงทางการเงินกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และช่วยส่งเสริมให้ครัวเรือนได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีส่วนร่วมสำคัญในการร่วมพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและประเทศชาติให้เกิดความยั่งยืนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยมีการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติการจัดทำบัญชีครัวเรือน (จันทนา วัฒนกาญจนะ และคณะ, 2563; ชลธิชา วิริยะจงเจริญ, 2563; ภาวินีย์ ธนาอนวัช, 2565) พฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน (จันทนา วัฒนกาญจนะ และคณะ, 2563; อธิสร สุทัศน์วิบูลย์ และคณะ, 2562; อุษา จุฑะสุวรรณศิริ, 2563) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ประเวศ วะสี, 2550) และกระบวนการเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างยั่งยืน (ปภาพิต ศรีสว่างวงศ์, 2562; วาริพิน มงคลสมัย, 2560; สุนิย์รัตน์ วุฒิจินดามนต์, 2560; อนงค์รักษ์ ชนะภัย, 2564) สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ สมาชิกในครอบครัวซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 50 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการอบรมเชิงฝึกปฏิบัติการ คือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการอบรมเชิงฝึกปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สสำรวจสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Close-End Question) และคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) สร้างจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวัตถุประสงค์ แนวคิด ทฤษฎี ซึ่งมีประเด็นคำถามดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน
 - 1.2 ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน

2. ความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. เครื่องมือสำหรับการจัดทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยการพิจารณาจากค่าความสอดคล้อง IOC (Item-Objective Congruence Index) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ .85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าความถี่ และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การจัดประชุมการระดมความคิดเห็น โดยการนำผลวิเคราะห์ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 แจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบ และร่วมกันกำหนดหัวข้อการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบเนื้อหาที่ต้องการ และเครื่องมือสำหรับการบันทึกบัญชี

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังการเรียนรู้ การสัมภาษณ์ และการฝึกการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านสมุดบัญชีและแอปพลิเคชันการบันทึกบัญชีตามความต้องการของชุมชนและผู้วิจัยร่วมกันพัฒนาและคัดเลือกตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และ 2) ข้อมูลเชิงปริมาณใช้เทคนิคการวิเคราะห์สถิติพรรณนาประกอบด้วย ค่าความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 สรรวจสภาพการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ พบว่า 1) ด้านความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนต้องใช้ข้อมูลด้านรายรับ – รายจ่าย หนี้สิน และการลงทุน การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำบัญชีครัวเรือนขึ้นอยู่กับการวางแผนและความร่วมมือของคนในครอบครัว การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นการพยากรณ์ปัจจัยภายในครัวเรือน การจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัวการจัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้ท่านเห็นถึงสถานะของเงินออมได้ชัดเจนที่สุด การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผนทางการเงินที่ดี และการจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วยลดวิกฤตินี้สิน โดยการจัดการรายรับ- รายจ่ายให้สมดุล จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ท่านต้องเพิ่มรายได้ลดค่าใช้จ่าย รองลงมาการจัดทำบัญชีครัวเรือนแต่ละครั้งใช้เวลานาน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และการจัดทำบัญชีครัวเรือนต้องบันทึกรายการทุกวัน จำนวน 49 คน ร้อยละ 98 2) ด้านปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมากทำให้ไม่สามารถจดจำ และจดบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ เกิดความเบื่อหน่าย ขี้ขลาด ขาดการช่วยเหลือแนะนำอธิบายในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และปัจจุบันไม่มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมายังขาดความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ในการทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และสายตาพร่ามัวมองไม่ค่อยเห็นทำให้ไม่อยากจะจดบันทึกบัญชี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 78 ตามลำดับ 3) ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจว่าลักษณะของคนพอเพียงจะคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวมอย่าง

รอบคอบและสามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98 และคนพอเพียงจะใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผลสมดุลกับรายรับและอัตราของตน ไม่สร้างภาระหนี้มากเกินไปจนเกินทุน และสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 90 ตามลำดับ และ 4) เครื่องมือสำหรับการจัดทำบัญชี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดทำบัญชีครัวเรือน และรองลงมาต้องการปรับเปลี่ยนสมุดบัญชีแบบเดิมให้สอดคล้องกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการพิจารณาสภาพการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 สรุปประเด็นได้ดังนี้

- 2.1 ไม่สามารถจดจำและจดบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้
- 2.2 ขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้อง
- 2.3 ขาดการช่วยเหลือ แนะนำอธิบายในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน
- 2.4 มีความเบื่อหน่ายในการจดบันทึกบัญชี
- 2.5 ต้องการเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดทำบัญชีครัวเรือน
- 2.6 ต้องการปรับเปลี่ยนสมุดบัญชีแบบเดิมให้สอดคล้องกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากการสรุปประเด็นข้างต้น ได้ดำเนินการประชุมกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อดำเนินการกำหนดหัวข้อการเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และกระตุ้นให้เกิดแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ หัวข้อหลักการบันทึกบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการศึกษาบุคคลหรือชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จจากการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบันทึกบัญชีครัวเรือน พร้อมทั้งยกร่างสมุดบัญชีสำหรับการบันทึกบัญชีครัวเรือนที่มีความเหมาะสมสำหรับชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสังเคราะห์และดำเนินการจากขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการดังนี้

3.1 อบรมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านชุดข้อมูลความรู้ จำนวน 3 ชุด คือ ชุดที่ 1 การสาธิตการบันทึกบัญชีครัวเรือน การวิเคราะห์ตีความ จากการบันทึกข้อมูล ชุดที่ 2 การศึกษาบุคคลหรือชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จจากการจัดทำบัญชีครัวเรือน และชุดที่ 3 การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

3.2 ทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังเรียนรู้ผ่าน 3 ชุดข้อมูล พบว่า มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาความรู้ความเข้าใจเท่าเดิม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 18 ตามลำดับ

3.3 สัมภาษณ์ความต้องการการจดบันทึกบัญชีรูปแบบใดและสมุดบัญชีของชุมชนเสนานิคมอย่างไร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการบันทึกบัญชีผ่านแอปพลิเคชัน Metang by กระเป๋าดังค์ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 64 และรองลงมาต้องการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนในรูปแบบสมุดบันทึกหรือกระดาน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 36 โดยสมุดบัญชีที่ใช้ควรมีลักษณะการจัดประเภทหมวดหมู่รายรับรายจ่ายอย่างชัดเจน เช่น รายรับประกอบด้วย เงินเดือน รายได้จากการค้าขาย/รับจ้าง เบี้ยเช่า ดอกเบี้ยสหกรณ์ รายจ่าย เช่น ค่าอาหาร ค่ายา ค่าเดินทาง ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าของใช้ส่วนตัว ค่าของใช้ในบ้าน ค่าเช่าบ้าน การเก็บออม เป็นต้น

3.4 แบ่งกลุ่มตัวอย่างเพื่อการทดสอบการบันทึกบัญชีครัวเรือน ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 บันทึกบัญชีครัวเรือนผ่านแอปพลิเคชัน Metang by กระเป๋าดังค์ โดยดำเนินการติดตั้งแอปพลิเคชันดังกล่าวบนสมาร์ทโฟนของตนเอง กลุ่มที่ 2 บันทึกบัญชีครัวเรือนผ่านสมุดบัญชี โดยมีการแสดงคำอธิบายการลงบัญชี ตัวอย่างการบันทึกบัญชี และเอกสารสำหรับการบันทึกบัญชีในแต่ละเดือน

ของแต่ละบุคคล จากการปรับปรุงสมุดบัญชีที่ได้ยกไว้ในขั้นที่ 2 ให้สอดคล้องตามความต้องการ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการใช้งานของกลุ่มตัวอย่าง

3.5 ฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นระยะเวลา 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภายหลังจากการติดตามการฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นระยะเวลา 1 เดือน สำหรับการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตามระยะเวลาที่กำหนด จึงนำข้อมูลที่รวบรวมได้มารวบรวมวิเคราะห์ผลกับกลุ่มตัวอย่าง สำหรับดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การปรับปรุงแบบฟอร์มหรือรูปแบบบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มที่ 1 ผู้ทดลองฝึกปฏิบัติผ่านแอปพลิเคชันการบันทึกบัญชี Metang by กระเป๋าดังค์ พบว่ามีความสนใจการจดบันทึกผ่านแอปพลิเคชันมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่ใหม่ที่สามารถดำเนินการได้ผ่านอุปกรณ์ที่ตนเองพกติดตัวตลอดเวลา ทำให้เกิดความสะดวกสบายต่อการบันทึกบัญชีในแต่ละวันโดยแอปพลิเคชัน มีรายการรายรับ-รายจ่ายหลากหลาย มีการแบ่งหมวดหมู่ให้เลือกบันทึกหรือสามารถเพิ่มรายการใหม่ๆ ของตนเองได้ สามารถเขียนอธิบายรายละเอียดหรือแนบรูปภาพรายการต่าง ๆ ที่ทำการบันทึกเพื่อเตือนความทรงจำ การกรอกข้อมูลไม่ลำบากเพียงแค่เลือกประเภทของการบันทึกข้อมูลแล้วดำเนินการกรอกพิมพ์ตัวเลข หรือบันทึกข้อมูลด้วยเสียงพูดของตนเองได้ และสามารถทราบผลสรุปรายรับรายจ่ายรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนได้ตลอดเวลา เมื่อดำเนินการบันทึกข้อมูล ไม่เสียเวลาในการนับคำนวณตัวเลขด้วยตนเอง ทำให้สนุกและสามารถบันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังทำให้สามารถวิเคราะห์การใช้จ่ายตนเอง หรือครอบครัว เพื่อชะลอหรือลดการใช้จ่ายส่วนใดบ้างในแต่ละสัปดาห์ แต่เนื่องด้วยแอปพลิเคชันดังกล่าวเป็นการใช้งานแบบฟรีจึงมีข้อจำกัด หลายประการ เช่น การมีโฆษณาแสดงขึ้นในแอปพลิเคชันตลอดเวลาการใช้งานทำให้กินพื้นที่บางส่วนในการแสดงผล หรือหากมีรายการในการบันทึกเยอะ ๆ ทำให้การแสดงผลตัวอักษรมีขนาดเล็กยากต่อการอ่านค่าหรือรายการของข้อมูล อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างได้เสนอให้แอปพลิเคชัน การบันทึกบัญชีควรสามารถตั้งค่าการแจ้งเตือนการบันทึกบัญชีในประจำวัน เพื่อช่วยกระตุ้นการบันทึกบัญชีของแต่ละบุคคล

กลุ่มที่ 2 ผู้ทดลองฝึกปฏิบัติผ่านสมุดบัญชี พบว่า แบบฟอร์มบัญชีมีการจัดประเภทหรือกลุ่มรายรับ-รายจ่ายที่ชัดเจนเหมาะสมสามารถจดบันทึกบัญชีได้ตรงกับประเภท ช่องการใส่ข้อมูลกว้างพอต่อ การบันทึกข้อมูล ช่วยให้สามารถอ่านค่าได้ชัดเจนและช่วยวิเคราะห์ผลสรุปรายจ่ายในแต่ละประเภทชัดเจนสามารถวิเคราะห์การใช้จ่ายตนเองหรือครอบครัว เพื่อชะลอหรือลดการใช้จ่ายส่วนใดบ้างในแต่ละสัปดาห์ แต่เนื่องด้วยการจดบันทึกในสมุดบัญชีจำเป็นต้องพกพาสมุดบันทึก ปากกาหรือดินสอติดตัวตลอดเวลา กระทบระงับการฝึกหัด หรือประเภื้อน บางครั้งการจดรายการที่เกิดขึ้นแต่ละวันไม่ได้ ตลอดจนต้องมีการจดเครื่องคิดเลขคำนวณตัวเลขต่าง ๆ ทำให้เกิดความผิดพลาดบ่อย ทำให้เกิดเกิดความยุ่งยาก ท่อต่อการจัดทำบัญชีในสมุดบันทึกบัญชี

4.2 พัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคมเขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มที่ 1 ผู้ฝึกปฏิบัติผ่านแอปพลิเคชันการบันทึกบัญชี Metang by กระเป๋าดังค์ ผู้วิจัยต้องประสานงานนักวิชาการหรือผู้มีความรู้ในการจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อสร้างแอปพลิเคชัน การบันทึกบัญชีครัวเรือนที่มีความสอดคล้องตามเหมาะสมและความเป็นไปได้ในบริบทของชุมชนเสนานิคม ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความสะดวก ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและสามารถใช้เป็นแบบอย่างหรือต้นแบบ สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์แก่ครัวเรือนอื่นได้ ผู้วิจัยจึงแนะนำการแก้ปัญหาในเบื้องต้นของการบันทึกบัญชีหารายการที่สามารถจัดอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันได้ให้จัดอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันเพื่อลดปริมาณจำนวนรายการแสดงผล และระบบแจ้งเตือนผู้ใช้งานอาจดำเนินการตั้งค่านาฬิกาในมือถือของตนเองตามเวลาที่ตนเองสะดวกในการบันทึกบัญชี เพื่อคอยแจ้งเตือนการบันทึกบัญชี เช่น อาจแจ้งเตือนเวลาทุก ๆ 18.00 น. หรือ 20.00 น.ของทุกวัน เป็นต้น เพื่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ

ทุกวัน ตลอดจนนำข้อมูลบัญชีที่ได้มาวิเคราะห์เกี่ยวกับรายรับ - รายจ่าย เพื่อสู่กระบวนการการลดรายจ่ายเพิ่มรายรับของ ครั้วเรือนต่อไป

กลุ่มที่ 2 ผู้ทดลองฝึกปฏิบัติผ่านสมุดบัญชี อาจจะต้องมีการอบรมการใช้งานและทดลองฝึกปฏิบัติผ่านแอปพลิเคชันการบันทึกบัญชี Metang by กระเป๋าตังค์ หรือแอปพลิเคชันอื่น ๆ สำหรับการเริ่มต้นในการบันทึกบัญชีบนสมาร์ตโฟน โดยการมีพี่เลี้ยงในการฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจสำหรับการใช้งานเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดประสบการณ์ และสามารถบันทึกบัญชีได้ตามความต้องการอย่างแท้จริงและดำเนินการได้อย่างสม่ำเสมอ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) สภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำบัญชีครัวเรือน โดยเข้าใจว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นการจัดการด้านรายรับ-รายจ่าย หนี้สิน และการลงทุน ซึ่งส่งเสริมความมั่นคงทางด้านการเงินของครอบครัว และปัญหาของการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือ ไม่สามารถจดจำและจดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ ขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้อง ขาดการช่วยเหลือแนะนำ และอธิบายในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน มีความเป้าหมายในการจดบันทึกบัญชี ต้องการเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตลอดจนการปรับเปลี่ยนสมุดบัญชีแบบเดิมให้สอดคล้องกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโอลัดดา โองกลาง และจารุวรรณ เอกสะพัง (2567) กล่าวว่า กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถจดบันทึกบัญชีครัวเรือนได้อย่างสม่ำเสมอ ไม่ทราบประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่แท้จริง จึงทำให้มองไม่เห็นความจำเป็นของการทำบัญชี และไม่สามารถจดยกรายการรายรับ - รายจ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ และงานวิจัยของบุปผา คำนวน (2563) กล่าวว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนไม่ได้บันทึกบัญชีครัวเรือนเพราะขาดความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน ดังนั้นการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและพัฒนาเครื่องมือการจัดทำบัญชีครัวเรือน ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จ และ 2) การพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1) การให้องค์ความรู้และทักษะการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยการสร้างองค์ความรู้ผ่านการอบรม การมีบุคคลต้นแบบ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากขึ้น สามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้จริง ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิต เอียงอ่อน และอลิษา ประสมผล (2567) กล่าวว่า แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนควรมีการเชิญชวน เสริมสร้างทัศนคติที่ดี สร้างผู้นำต้นแบบ เช่น หัวหน้าชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่าง การจัดทำบัญชีครัวเรือนจัดอบรมให้ความรู้และติดตามผลหลังอบรมอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสร้างแหล่งเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนในชุมชน และงานวิจัยของภิญญา ยี่สุนแซม ภิภาวี ศรีคะ และพุทธรณ สุวรรณอาสน์ (2565) กล่าวว่า หลังจากทำครัวเรือนได้เข้าร่วมการฝึกอบรมบัญชี แต่ละครัวเรือนสามารถบันทึกการรายรับ - รายจ่ายและสรุปยอดเงินคงเหลือในแต่ละเดือนได้ และสามารถจัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น และ 2) การฝึกปฏิบัติการจัดทำบัญชีครัวเรือน ผ่านสมุดบันทึกบัญชีและแอปพลิเคชันบันทึกบัญชี ที่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นและความต้องการปรับปรุงรูปแบบสมุดบันทึกบัญชี และการเลือกใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบันทึกบัญชี ทำให้มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และซักถามระหว่างกันในครัวเรือนและชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา มงคลนิพัทธ์ (2566) กล่าวว่า เกษตรกรในจังหวัดเพชรบุรีมีการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านแอปพลิเคชัน เทคโนโลยีนี้ทำให้เกษตรกรสามารถบันทึกบัญชีได้ทุกที่ทุกเวลาและช่วยลดข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีผิดที่มีสาเหตุมาจากการบวก ลบ ตัวเลขทั้งนี้เพื่อนและครอบครัวมีอิทธิพลต่อการใช้ออปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นอย่างมาก ดังนั้นการเรียนรู้และการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้ประชาชน

สามารถวิเคราะห์รายรับ – รายจ่ายและวางแผนการใช้จ่ายได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผกาภาศ บุตรสาลี สุพัตรา รักการศิลป์ และแก้วณี อุทธิรัมย์ (2565) กล่าวว่า นวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความเข้าใจ 2) การจัดอบรม 3) การสอบบัญชีครัวเรือน 4) การกำกับติดตาม 5) การสร้างเครือข่ายการทำงาน และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูล ส่งผลให้ชุมชนรับรู้กำไรและการใช้จ่ายที่ชัดเจน สามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีใช้เรื่องใหม่ แต่ประชาชนมักจะไม่เข้าใจ และไม่นิยมปฏิบัติ ดังนั้นควรทำความเข้าใจอย่างจริงจังและนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง มั่นคงและยั่งยืน

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ช่วยให้ชุมชนรับรู้และเรียนรู้ สามารถพัฒนาศักยภาพและเกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนได้มากขึ้น

3. หน่วยงานภาครัฐ ควรมีบทบาทในการให้ความรู้เพิ่มขึ้นโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

1. ควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมบูรณาการณศาสตร์ในการสร้างนวัตกรรมจัดทำบัญชีครัวเรือน

2. ควรมีการทำวิจัยการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยแห่งการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชนและประชาชน

กิตติกรรมประกาศ

นักวิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาการวิจัย ขอขอบคุณชุมชนเสนานิคม เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้ข้อมูลในการทำงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา มงคลนิพัทธ์. (2566). การยอมรับเทคโนโลยีในการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านแอปพลิเคชันของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบุรี.

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 9(3), 45-56.

กิริณา ยี่สุนแซม วิภาวี ศรีตะ และพุทธมน สุวรรณอาสน์. (2565). อิทธิพลของการจัดทำบัญชีครัวเรือนต่อสภาพคล่องทางการเงิน.

วารสารวิทยาการจัดการและการสื่อสาร, 1(1), 23-42.

จันทนา วัฒนกาญจนะ และคณะ. (2563). ผลการทำบัญชีครัวเรือนที่มีต่อรายจ่ายตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในเขตชนบท. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 7(1), 332-345.

ชลธิชา วิริยะจงเจริญ. (2563). พฤติกรรมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชนในเขตฝั่งธนบุรี.

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 3(1), 9-20.

ธีรรา สุตินทวีบูลย์ และคณะ. (2562). การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดราชบุรี. วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 4(2), 58-71.

- นลินทิพย์ ภัคศรีกุลคำธ. (2564). **พอเริ่มจด ก็เลิกจน**. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2564 จาก <https://positioningmag.com/7951>.
- บุปผา คำนวน. (2563). รูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**, 9(3), 28-40.
- ปภาพิต ศรีสว่างวงศ์. (2562). รายงานผลการวิจัยเรื่อง **แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีได้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประเวศ วะสี. (2550). **การเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤต**. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ผกามาศ บุตรสาส์ สุพัตรา รักการศิลป์ และแก้วมณี อุทิมย์. (2565). นวัตกรรมจัดการความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืนของชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารชุมชนวิจัย**, 16(1), 92-103.
- ภาวินัย ธนาอนวัช. (2565). การจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือน. **วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 5(1), 310-321.
- วาริพัฒน์ มงคลสมัย. (2560). การพัฒนาบัญชีครัวเรือนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านห้วยทราย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 6(2), 142-151.
- วิชิต เอียงอ่อน และอลิษา ประสมผล. (2567). การวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคและแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านหมู่ 1 ตำบลเกาะกูด อำเภอเกาะกูด จังหวัดตราด. **วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, 6(1), 103-118.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12**. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2564 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.
- สุนัยรัตน์ วุฒิจินดานนท์. (2560). การศึกษากระบวนการเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างยั่งยืนของเกษตรกร. **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 10(3), 61-69.
- อนงค์รักษ์ ชนงัย. (2564). การจัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำบัญชีครัวเรือนชุมชนบ้านปรือรุ่ง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 9(1), 51-62.
- อุษา จุฑะสุวรรณศิริ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบางไผ่ไก่ แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**, 14(1), 162-174.
- ไอลัดดา โองกลาง และจารุวรรณ เอกสะพัง. (2567). การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ตำบลท่าตูมอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 11(1), 625-650.